

Prinsjesdag 2019 – Analyse miljoenennota 2020 en begrotingen

De Unie van Waterschappen heeft voor u de meest relevante elementen uit de Prinsjesdagstukken per thema op een rij gezet.

Voor alle Prinsjesdagstukken zie:

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/prinsjesdag/miljoenennota-rijksbegroting-en-troonrede/prinsjesdagstukken>

Inhoudsopgave

I	TROONREDE	3
II	INFRASTRUCTUUR EN WATERSTAAT	4
	KLIMAATADAPTATIE	4
	KLIMAATADAPTATIE II	4
	FINANCIERING WATERBEHEER	4
	DELTA AANPAK WATERKWALITEIT I	4
	DELTA AANPAK WATERKWALITEIT II	5
	WATERBEWUSTZIJN	5
	BODEM	5
	BODEMDALING	6
	CIRCULAIRE ECONOMIE	6
	AFVALSTOFFENBELASTING	7
	PLASTIC	7
	BLUE DEAL	7
III	BINNENLANDSE ZAKEN	8
	DIGITAAL STELSEL OMGEVINGSWET	8
	NOVI	8
	NOVI II	8
	REGIONALE ENERGIESTRATEGIE	8
	LOKALE DEMOCRATIE	9
	LOKALE REKENKAMERS	9
	INTERBESTUURLIJK PROGRAMMA	9
	WOONAGENDA	10
	ONDERZOEK DEMOCRATISCHE KERNWAARDEN	10
IV	LANDBOUW, NATUUR EN VISSERIJ	11
	KRINGLOOPLANDBOUW	11
	DAW	11
	MESTBELEID	11
	GEWASBESCHERMINGSBELEID	12

	BODEM.....	12
	BODEMDALING.....	12
	CO2-REDUCTIE VEENWEIDE	13
	NATUUR	13
	PROGRAMMATISCHE AANPAK STIKSTOF	13
V	ECONOMISCHE ZAKEN EN KLIMAAT	15
	KLIMAATAKKOORD.....	15
	URGENDA	15
	SDE+	15
	INNOVATIE.....	16
	TECHNIEKPACT	16
VI	FINANCIËN	17
	SCHATKISTBANKIEREN	17
VII	BUITENLANDSE ZAKEN/BUITENLANDSE HANDEL EN OS	18
	BLUE DEAL.....	18
VIII	SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID	19
	BESLAGVRIJE VOET	19
IX	JUSTITIE EN VEILIGHEID.....	20
	CYBER SECURITY	20
	ONDERMIJNING	20
	STICHTING ADVISERING BESTUURSRECHTSPRAAK	20
X	ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP	21
	EDUCATIE.....	21
XI	MILJOENENNOTA.....	22
	EMU-SALDO I.....	22
	EMU-SALDO II	22
	GROEIAGENDA EN INVESTERINGSFONDS.....	23
	AKKOORDEN	23
	INTERBESTUURLIJKE SAMENWERKING	23
XII	DELTA FONDS.....	24
	KENNIS	24
	DROOGTE	24
	HOOGWATERBESCHERMINGSPROGRAMMA.....	24
XIII	GEMEENTEFONDS	25

I TROONREDE

De belangrijkste punten uit de Troonrede zijn:

- Regionale plannen voor leefbaarheid platteland
- Pensioenakkoord en Klimaatakkoord voor leefbaar land
- Afsluitdijk en Deltawerken: uit noodzaak
- Werken aan waterbeleid 21^e eeuw
- Nieuwe vormen van energie
- Klimaatakkoord: doelen halen en rekening eerlijk verdelen
- CO₂-heffing voor industrie
- Energiebelasting daalt
- Klimaatmaatregelen
- Uitspraak stikstofuitstoot (PAS)
- Duurzaamheid: groeiagenda en innovatie
- Vereenvoudiging kiesstelsel en een jongerenparlement
- Gezamenlijk klimaatbeleid

II INFRASTRUCTUUR EN WATERSTAAT

KLIMAATADAPTATIE

Pagina 17:

In 2020 wordt de Climate Adaptation Action Summit in Nederland georganiseerd om het belang van klimaatadaptatie hoog op de internationale agenda te houden en concrete acties te stimuleren van alle betrokken partijen. Deze summit biedt een podium aan de door Nederland geïnitieerde Global Commission on Adaptation om de resultaten van het jaar van actie te laten zien en de mondiale beweging om de klimaatadaptatie actieagenda voort te zetten en te versnellen. Het Global Center on Adaptation, gehost door Nederland en met vestigingen in Rotterdam en Groningen, heeft hierbij het voortouw.

Reactie Unie:

De Unie van Waterschappen is betrokken bij het Global Center on Adaptation. De Summit biedt een kans om als waterschappen te laten zien wat wij doen aan klimaatadaptatie.

KLIMAATADAPTATIE II

Pagina 43 en 44:

Ook in 2020 volgen maatregelen tegen de gevolgen van extreem weer, zoals wateroverlast door hevige regenval, droogte en overstromingsgevaar. Naast de jaarlijkse uitgaven uit het Deltafonds om onder meer onze dijken sterker te maken, is er in 2020 weer circa 10 miljoen euro beschikbaar om decentrale overheden te ondersteunen bij onder andere de uitvoering van stresstesten en risicodialogen, en het uitvoeren van pilots. Van deze middelen is dit voorjaar ruim € 16 miljoen van het Deltafonds overgeheveld naar de begroting van IenW (hoofdstuk XII).

Daarnaast is in 2019 een subsidieverplichting aangegaan voor een totaalbedrag van € 0,5 miljoen voor het identificeren en activeren van gemeenten die nog niet of nauwelijks zijn gestart met de aanpak van klimaatadaptatie (aanjaagprogramma genoemd) aan de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG). Dit bedrag wordt betaald in 2019 € 0,4 miljoen en in 2020 € 0,1 miljoen.

Reactie Unie:

Dit volgt uit de afspraken die gemaakt zijn in het Bestuursakkoord Klimaatadaptatie dat door de Unie is ondertekend.

FINANCIERING WATERBEHEER

Pagina 43:

In het kader van het project «duurzame financiering waterbeheer» dat met het Bestuursakkoord Waterpartners is ingericht, worden samen met de Unie van Waterschappen onderzoeken verricht naar aanpassingen en modernisering van de zuiveringsheffing, de verontreinigingsheffing en de watersysteemheffing.

Reactie Unie:

Voor de zomer 2019 is met de waterschappen voor het eerst weer gesproken over een mogelijk vervolgtraject voor de belastingherziening. De waterschappen zullen in de ledenvergadering van oktober 2019 een concept procesvoorstel bespreken. De bedoeling is om het procesvoorstel in de ledenvergadering van december 2019 definitief vast te stellen.

DELTA AANPAK WATERKWALITEIT I

Pagina 21:

Het kader voor onze waterkwaliteit wordt gevormd door de Europese kaderrichtlijn water (KRW) en de Delta-aanpak waterkwaliteit. De prioriteiten zijn daarbij het verbeteren van de waterkwaliteit mest, gewasbeschermingsmiddelen, chemische stoffen, medicijnresten en ecologie grote wateren. Eind 2020 zal IenW samen met alle betrokken overheden en maatschappelijke organisaties de aansturing via drie bestuurlijke versnellingsstafels (landbouw, stoffen en de brede tafel) evalueren en indien nodig aanpassen.

De nationale analyse Delta-aanpak Waterkwaliteit onder leiding van het Planbureau zal eind 2019 inzicht geven in hoeverre op de verschillende plekken in Nederland de doelen van de KRW gehaald kunnen worden. Ook het effect van mogelijke maatregelen bij agrariërs in het kader van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer worden daarbij voor zover mogelijk doorgerekend. Voor het stimuleren van de toepassing van maatregelen bij agrariërs is in 2020 € 38,8 miljoen extra gereserveerd. De resultaten van de Delta-aanpak Waterkwaliteit worden benut bij de totstandkoming van de ontwerp Stroomgebiedbeheerplannen, die december 2020 gereed zijn.

Reactie Unie:

De Unie van Waterschappen is blij met de extra financiële middelen (€ 38,8 miljoen) die het ministerie van IenW beschikbaar stelt voor het stimuleren van de toepassing van maatregelen bij agrariërs in 2020.

DELTA AANPAK WATERKWALITEIT II

Pagina 22:

Eind 2019 gaat een door IenW vormgegeven opleidingsprogramma van start voor alle betrokken vergunningverleners op het gebied van stoffen. Onder de ketenaanpak «medicijnresten uit water» wordt in 2020 een definitieve keuze gemaakt voor de demoprojecten op rioolwaterzuiveringen die medicijnresten en andere microverontreinigingen extra gaan verwijderen, medegefinancierd via € 60 miljoen uit het regeerakkoord.

Reactie Unie:

Er is veel behoefte aan meer kennis over Zeer Zorgwekkende Stoffen en opkomende stoffen bij de waterschappen. Het opleidingsprogramma voor vergunningverlening komt hieraan tegemoet. Het Ministerie van IenW betaalt volledig de opleiding voor de deelnemende partijen. De Unie van Waterschappen en de waterschappen zijn actief betrokken bij de inrichting van het opleidingsprogramma. Waterschappen zijn bezig om te kijken hoe ze zo goed mogelijk gebruik kunnen maken van de subsidie-regeling om onderzoek te doen naar aanvullende zuiveringstechnieken die medicijnresten en andere microverontreinigingen extra gaan verwijderen.

WATERBEWUSTZIJN

Pagina 43:

In 2020 worden uitgaven gedaan voor watereducatie om het waterbewustzijn bij jongeren te stimuleren. Dit gebeurt in samenwerking met de Unie van Waterschappen en onderwijspartijen, en in afstemming met andere educatieve partijen, zoals de participatietafel Water van kennisprogramma Duurzaam Door van het Ministerie van LNV.

Reactie Unie:

Voor de uitdagingen voor klimaatadaptatie (droogte, wateroverlast) is bewustwording bij de burger van groot belang en dat waterbewustzijn is sinds het OECD rapport nog niet fors gegroeid. Budget voor watereducatie om het waterbewustzijn te stimuleren juicht de Unie toe.

BODEM

Pagina 21:

Het convenant bodem en ondergrond gaat het laatste jaar in. Hierin zijn onder meer afspraken gemaakt over de afronding van de sanering van de zogenaamde spoedlocaties bodemsaneringen. Hiermee wordt een belangrijke stap gezet naar een beheerfase van het bodembeleid.

Met de opname van bodem in de Omgevingswet wordt de bodemregelgeving gemoderniseerd en geïntegreerd met het ruimtelijk instrumentarium. Met de nieuwe regels wordt de inzichtelijkheid vergroot, komt er meer afwegingsruimte voor decentrale overheden en blijft het beschermingsniveau gelijk. Normering en rekeninstrumenten worden ongewijzigd overgenomen.

Reactie Unie:

De Unie oriënteert zich nu op de behoefte bij waterschappen aan bestuurlijke afspraken over bodem en ondergrond na afloop van het convenant. Rond de jaarwisseling moeten de eerste contouren van eventuele vervolgafspraken duidelijk zijn.

De zorgen van de waterschappen rond de extra afwegingsruimte van gemeenten bij de toepassing van baggerslib op de kant zijn het afgelopen jaar door samenwerking tussen Unie, Rijk en gemeenten grotendeels weggenomen. De mogelijkheid om ook onder de nieuwe regels bagger duurzaam en tegen lage kosten te verwerken blijft echter een zorg van de waterschappen.

Met het bodemprogramma van het ministerie van LNV in de steigers is het van belang dat de beide ministeries (LNV en IenW) intensiever gaan samenwerken bij dergelijke programma's om acties te coördineren en de lessen hieruit tijdig te delen.

BODEMDALING

Pagina: NVT

Bodemdaling wordt in de begroting van IenW slechts één keer genoemd (in een opsomming).

Reactie Unie:

Hoewel de Kamer de regering heeft verzocht om één coördinerende minister aan te wijzen voor de bodemdalingsproblematiek in veenweidegebieden en de minister van LNV momenteel optreedt als aanspreekpunt hiervoor, is het bodemdalingsvraagstuk breder dan het veenweidegebied. Voor de waterschappen is het van belang dat bodemdaling integraal wordt aangepakt. Gezien de vragen die bodemdaling oproept op het gebied van (grond)waterbeheer, infrastructuur, ruimtelijke ordening en klimaatadaptatie is betrokkenheid van het ministerie van IenW als systeemverantwoordelijke voor het bodem- en watersysteem ten zeerste van belang.

CIRCULAIRE ECONOMIE

Pagina: 18-19 / 111-116

Om de transitie te versnellen is het belangrijk dat alle betrokken partijen met elkaar aan de slag gaan en dat kennis, ook internationaal wordt gedeeld tussen inkopers, opdrachtgevers, bedrijven, overheden en financiers.

De inspanningen moeten niet alleen op nationaal niveau plaatsvinden, maar ook regionaal.

In het kader van de uitvoering van het Urgenda-vonnis is eenmalig (voor 2019 en 2020) een bedrag van € 80 miljoen ten behoeve van IenW vrijgemaakt om circulaire projecten die ook CO2-reductie opleveren in onder meer de grond-, weg- en waterbouw en de kunststofketen te stimuleren.

Daarnaast maakt het kabinet in de begroting voor 2020 €8 miljoen vrij voor programma's die de overgang naar een circulaire economie in verschillende sectoren moeten bevorderen.

Duurzaamheid moet expliciet onderdeel uit gaan maken van afwegingen en besluiten van organisaties en individuen in Nederland. Om dit te bereiken worden belemmeringen weggenomen, instrumenten ontwikkeld en samenwerkingsverbanden georganiseerd met de maatschappelijke partners.

Reactie Unie:

De waterschappen zetten zich met de andere overheden, het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties in om de doelen voor de circulaire economie te bereiken. Waterschappen zijn duurzame overheden. De Unie is een volwaardige partner in Den Haag en zullen in de regio de waterschappen steeds meer initiatieven nemen.

Samen met het ministerie van IenW is de Unie opdrachtgever van de taskforce herijking afvalstoffen dat als doel heeft de belemmeringen in de afvalregelgeving en de uitvoeringspraktijk weg te nemen. Daarnaast wordt er samengewerkt aan de organisatie van bijeenkomsten in het land om een begin te maken met de regionale circulaire economie strategieën.

Het beschikbare budget van €80 miljoen kan voor 2019-2020 van belang zijn voor de financiering van de innovaties bij de waterschappen. Dat wordt in ogenschouw genomen. Waterschappen zijn bezig met

grondstofanalyses. Inkoop en aanbesteden wordt duurzaam, vooral ook GWW (Grond- weg- en waterbouw). Uit het afvalwater kunnen grondstoffen worden gehaald (de grondstoffenfabriek) en gezuiverd water (de waterfabriek).

AFVALSTOFFENBELASTING

Pagina 116:

In 2020 wordt verder gevolg gegeven aan het vormgeven van de in het regeerakkoord opgenomen verbreding van de afvalstoffenbelasting. Ook wordt bezien met welke andere prikkels de circulaire economie het beste kan worden ondersteund. De in 2019 uitgevoerde analyse van de bestaande prikkels op het gebied van storten, verbranden en nuttig toepassen zal daarvoor als basis dienen.

Reactie Unie:

Zoals ook recentelijk aan de waterschappen medegedeeld is de in het regeerakkoord aangekondigde verbreding van de heffingsgrondslag nog steeds niet van de baan. De verbreding ziet volgens eerdere berichten op de huidige vrijstelling voor verbranding van zuiveringsslib. Deze wordt vooralsnog alleen in de specifieke situatie van Amsterdam (AEB) toegepast.

De nu in de begroting opgenomen passage geeft ruimte om in de analyse ook alternatieven in ogen-schouw te nemen. Dit biedt mogelijk handvatten om de meest effectieve maatregel(en) te selecteren.

PLASTIC

Pagina 19:

Voor het tegengaan van plastic soep en het voorkomen van zwerfafval kent Nederland een tweesporenbeleid: het eerste spoor betreft een recyclingdoelstelling van 90% voor kleine plastic flesjes en een reductiedoelstelling van 70 – 90% voor kleine plastic flesjes in het zwerfafval. Het tweede spoor betreft het invoeren van statiegeld op kleine plastic flesjes voor het geval in het najaar van 2020 mocht blijken dat de doelstellingen niet zijn gerealiseerd.

Ook is voor het tegengaan van microplastics € 10 miljoen beschikbaar gesteld uit de Enveloppe Natuur en waterkwaliteit voor de periode 2018–2021, wat via het Deltafonds wordt uitgegeven.

Reactie Unie:

De Unie heeft zich samen met de waterschappen ingezet voor het invoeren van statiegeld op kleine plastic flesjes. Waterschappen hebben er baat bij dat er geen plastic in het water terecht komt.

Er is nog te weinig bekend over de schadelijkheid van microplastics. Waterschappen stimuleren en nemen ook deel aan onderzoeken naar microplastics.

BLUE DEAL

Pagina 44:

In 2018 is de subsidieregeling van start gegaan van de Blue Deal (2018–2021). Het betreft een internationaal programma van 21 waterschappen die worden aangestuurd door de Unie van Waterschappen. Het Ministerie van Buitenlandse Zaken en IenW zijn gezamenlijk subsidieverstrekker waarvan de eerste subsidiefase loopt tot en met 2021. De Blue Deal is een programma tot en met 2030 met één duidelijk doel: 20 miljoen mensen in 40 stroomgebieden wereldwijd helpen aan schoon, voldoende en veilig water. De focus ligt op het bieden van hulp, maar ook op het creëren van kansen voor het bedrijfsleven en leren van andere landen om het eigen werk in Nederland te blijven verbeteren.

Reactie Unie:

De Blue Deal en de rol van de waterschappen is goed zichtbaar in de begroting van IenW. Dit bevestigt het belang wat IenW hecht aan het programma en versterkt de positie van de waterschappen zowel internationaal als nationaal.

III BINNENLANDSE ZAKEN

DIGITAAL STELSEL OMGEVINGSWET

Pagina 12:

Het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) is de informatiemotor onder de Omgevingswet en zorgt ervoor dat burgers, bedrijven en overheden toegang hebben tot een gebruikersvriendelijk loket om vergunningen aan te vragen, meldingen te doen en plannen te raadplegen in de fysieke leefomgeving. Op 1 januari 2020 wordt het Digitaal Stelsel op basisniveau opgeleverd. Daarna kunnen overheden eigen systemen laten aansluiten op het Digitaal Stelsel om alvast te oefenen met de Omgevingswet en het Digitaal Stelsel in de praktijk.

Reactie Unie:

Oplevering van het basisniveau DSO staat gepland voor 1 januari 2020. Dit is in lijn met de verwachtingen. Het is van belang dat de waterschappen op tijd kunnen aansluiten en in 2020 voldoende tijd hebben om te oefenen met het nieuwe systeem. De Unie is samen met IPO en VNG betrokken bij de ontwikkeling van het DSO.

NOVI

Pagina 70:

De nieuwe Nationale Omgevingsvisie (NOVI) zal naar verwachting begin 2020 worden vastgesteld. Deze zal het kader vormen voor het omgevingsbeleid en de aanpak kenmerkt zich als integraal en gebiedsgericht. Er wordt gewerkt vanuit een richtinggevende en uitnodigende visie met duidelijke kaders die gebaseerd zijn op nationale belangen en die ruimte laat voor regionale en lokale activiteiten. In deze nieuwe sturingsfilosofie heeft de Minister van BZK zowel een stimulerende als een regisserende rol.

Reactie Unie:

Waterschappen onderschrijven zowel de inhoud als de sturingsfilosofie van de NOVI. De duidelijkheid van de kaders laat echter nog te wensen over. Zij vragen daarom ook in de reactie op de ontwerp-NOVI aan de minister om meer richting. Ook moet het stelsel om ervoor te zorgen dat de NOVI werkelijk tot uitvoering komt nog worden ingericht. Hiertoe zullen de overheden onderling nog samenwerkingsafspraken moeten maken.

NOVI II

Pagina 72 - 74:

Aan de NOVI is een uitvoeringsagenda gekoppeld. Deze wordt in 2020 geïmplementeerd door het verbinden van bestaande programma's en initiëren van enkele nieuwe programma's en het benoemen van NOVI-gebieden. Met andere overheden worden samenwerkingsafspraken gemaakt en uitgewerkt. Voor de gebiedsgerichte uitwerking en uitvoering worden door Rijk en regio landsdelige omgevingsagenda's ontwikkeld op basis waarvan binnen bestaande gebiedsprogramma's wordt geprioriteerd en nieuwe initiatieven worden ontplooid. Voor deze producten worden er opdrachten uitbesteed.

Reactie Unie:

Dit hele stelsel, om ervoor te zorgen dat de NOVI werkelijk tot uitvoering komt, moet nog worden ingericht. De samenwerkingsafspraken moeten nog worden gemaakt en het is nog niet duidelijk hoe de gemeenten en provincies hier tegenover staan. De NOVI-gebieden bieden kansen voor de waterschappen omdat dit gebieden zijn waar verschillende opgaven samenkomen en de kans op het bundelen van middelen en ontschotten van beleid het grootst is. De landsdelige omgevingsagenda's (Noord, Noord-West, Zuid-West, Zuid en Oost) vragen om extra bestuurlijke coördinatie en ambtelijke capaciteit bij de waterschappen.

REGIONALE ENERGIESTRATEGIE

Pagina 28:

In het Interbestuurlijke programma (IBP) is afgesproken dat Regionale Energie Strategie (RES) in 2019 vorm moeten krijgen. Het opstellen van een RES vraagt het nodige van de decentrale overheden: expertise verwerven, overleg met stakeholders en organiseren van burgerparticipatie. Via het gemeentefonds wordt € 34,6 mln. ingezet voor de regio's die deze middelen doelgericht inzetten voor de definiëring van de RES.

Reactie Unie:

Het gaat hier om een bijdrage voor het gehele Nationale Programma dat door de Unie wordt gehost. Voor de uitvoering van de RES is een programmabureau ingesteld dat in het gebouw van de Unie is gevestigd en vooruitlopend al wordt opgestart en bemenst. Het gaat om € 2,1 miljoen in 2019 en ruim € 4,3 miljoen in 2020. Er gaat overigens naar verwachting € 1,8 miljoen naar het Onderzoeksprogramma Energie en Water van UvW/STOWA (2019 – 2021).

LOKALE DEMOCRATIE

Pagina 7:

We werken aan een sterke en levendige democratie, waarin mensen mee kunnen doen, waar naar mensen geluisterd wordt en waar hun stem telt. BZK ondersteunt de actievere betrokkenheid van inwoners met het samenwerkingsprogramma Democratie in Actie. Daarin richten we ons met gemeenten op een herkenbare en krachtige gemeenteraad, goed toegeruste politieke ambtsdragers, betere mogelijkheden voor inwoners om te participeren, een ambtelijke organisatie met een goede maatschappelijke antenne en een levendige lokale digitale democratie.

Reactie Unie:

Waterschappen zijn ook steeds actiever in het betrekken van burgers bij besluitvorming en uitvoering over bijvoorbeeld dijkversterkingen, ruimte voor water, etc. Burgers hebben daar behoefte aan. Op lokaal niveau worden keuzes gemaakt met een grote impact op hun leefomgeving. Het betrekken van burgers gebeurt direct en indirect, bijvoorbeeld ook via een herkenbaar en krachtig algemeen bestuur waar de belangen van inwoners vertegenwoordigd worden.

De Unie is betrokken bij (de ontwikkelingen van) het Leerplatform voor AB-leden en het Netwerk Weerbaar Bestuur. BZK financiert dit deels. De Unie participeert in het programma Democratie in Actie.

LOKALE REKENKAMERS

Pagina 10:

Lokale rekenkamers zijn een belangrijk instrument om de kaderstellende en controlerende rol van de raad te versterken en van groot belang voor de democratische verantwoording van het bestuur. Daartoe komen we met een wetsvoorstel.

Reactie Unie:

De Unie heeft een eigen standpunt op het gebied van Rekenkamers waarbij het aan de waterschappen wordt over gelaten of het waterschap een Rekenkamercommissie heeft. Er is (vooralsnog) geen behoefte aan een wetsvoorstel om dit te regelen. De Unie zal de ontwikkelingen volgen.

INTERBESTUURLIJK PROGRAMMA

Pagina 15+ 32 + 37 en 38:

Om de slagvaardigheid van het openbaar bestuur te versterken stimuleert de Minister van BZK de samenwerking tussen overheden en het werken als één overheid, onder meer via het interbestuurlijk programma (IBP) en de regiodeals.

Op basis van de programmastart IBP werkt het Ministerie van BZK samen met andere departementen en medeoverheden aan urgente maatschappelijke opgaven. In 2020 doen we dit onder andere via een leer- en inspiratietraject waarin we lessen uit de verschillende opgaven uit het IBP trekken om zo tot innovatieve oplossingen te komen.

We gaan inventariseren wat het vermogen van Rijk en andere overheden is om tot effectieve(re) partnerschappen te komen. Deze lessen krijgen in 2020 hun weerslag in een nieuwe Code interbestuurlijke

verhoudingen. Wij ondersteunen gemeenten en provincies (en ook rijkspartners) bij (regionale en gebiedsgerichte) governance vraagstukken waar nationaal beleid op regionaal niveau impact heeft. Voor interbestuurlijk toezicht zal in 2020 het actieplan verder worden uitgewerkt.

Reactie Unie:

Wij steunen dit initiatief van harte. De waterschappen zijn actief aangehaakt bij het interbestuurlijk programma en zien dat het IBP de slagvaardigheid van het openbaar bestuur inderdaad vergroot. Er komt een herziening van de Code Interbestuurlijke Verhoudingen, waar de waterschappen deel van uitmaken en waar de Unie actief bij betrokken is.

WOONAGENDA

Pagina 12:

Er moeten genoeg woningen zijn voor elke portemonnee en elke levensfase; woningen die qua grootte, prijs, locatie en omgeving aansluiten op de woonwensen van mensen. Op dit moment is in met name stedelijke regio's een tekort aan betaalbare woningen. BZK ondersteunt en stimuleert provincies, gemeenten en ontwikkelaars om jaarlijks 75.000 nieuwe woningen te bouwen en om huurwoningen in de vrije sector betaalbaar te houden. In 2020 voeren we de afspraken uit de Nationale Woonagenda en de Woondeals uit.

Reactie Unie:

Naast goed, veilig en prettig wonen is het ook van belang om nieuw te bouwen woningen klimaatbestendig op te leveren. Dit is afgesproken in de Nationale Woonagenda 2018-2021 (p.4). Waterschappen hebben de kennis en kunde in huis om hier aan bij te dragen, bijvoorbeeld via het watertoetsproces.

ONDERZOEK DEMOCRATISCHE KERNWAARDEN

Pagina 40:

Ten behoeve van evidence based beleid worden meerjarige subsidies aan universiteiten verstrekt voor een onderzoek naar democratische kernwaarden bij jongeren, een verkenning van lokale politieke partijen in de context van (lokale) democratie en voor de ontwikkeling van een monitor waarmee systematisch actuele kennis wordt verzameld over politieke ambtsdragers op nationaal, provinciaal en gemeentelijk niveau en bij de waterschappen.

Reactie Unie:

De Unie ondersteunt dergelijk onderzoek en is benieuwd naar de uitkomsten. In besturen van waterschappen zijn veel lokale (politieke) partijen vertegenwoordigd en waterschappen zijn ook op zoek naar jonge bestuurders. Waterschappen hebben veelal een jeugdlijkgraaf.

IV LANDBOUW, NATUUR EN VISSERIJ

KRINGLOOPLANDBOUW

Pagina 7 – 9 + 41:

De transitie naar kringlooplandbouw vraagt betrokkenheid van de gehele samenleving. Dat begint bij bewustwording van onze voedselproductie en -consumptie. Groter bewustzijn van de herkomst van ons voedsel draagt er aan bij dat consumenten minder voedsel verspillen en andere keuzes maken bij het doen van aankopen. Initiatieven van ketenpartijen zijn hier ondersteunend aan.

LNV stimuleert een constructief maatschappelijk dialoog over vraagstukken zoals de effecten van onze voedselproductie op handelsstromen, prijsvorming, dierenwelzijn en gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. De uitkomsten daarvan komen terug in het LNV-beleid.

Om de kennisverspreiding naar en -uitwisseling met boeren, tuinders, vissers en de diverse erfbetreeders te bevorderen, wordt het Groen Kennisnet (GKN) in 2020 ontwikkeld tot een landelijk interactief digitaal kennisplatform. Nieuwe kennis uit het missiegedreven onderzoek wordt op dit platform beschikbaar gemaakt. Dat geldt ook voor praktijkkennis en informatie uit de fieldlabs en proeftuinen. In overleg met provincies en waterschappen worden in 2020 pilots ontwikkeld en uitgevoerd waarin onafhankelijke bedrijfsadviseurs boeren en tuinders adviseren bij de omslag naar kringlooplandbouw.

Reactie Unie:

Het streven naar kringlooplandbouw wordt door de waterschappen gesteund. Een meer duurzaam gebruik van bodem, water, mest en gewasbeschermingsmiddelen draagt bij aan het verbeteren van de waterkwaliteit.

Om de landbouwsectoren te verduurzamen is het nodig de ketenpartijen en de maatschappij daarbij te betrekken. De Unie is blij dat het ministerie van LNV hier aandacht voor heeft.

Daarbij is het ook nodig om naar de verdienmodellen voor de agrariërs te kijken. De Unie is blij dat het ministerie van LNV hier aandacht aan gaat besteden en de banken en andere financiers hierbij betreft. Kennisverspreiding is een belangrijk instrument om ervoor te zorgen dat opgedane kennis benut wordt door naar de agrarische ondernemers. Dit draagt bij aan het verminderen van de wateropgave. De waterschappen zullen betrokken worden bij het programma.

DAW

Pagina 9:

Zowel voor de natuur als de landbouw is voldoende en kwalitatief goed oppervlakte- en grondwater nodig. In 2020 geeft LNV, samen met agrariërs, overheden en waterbeheerders, uitvoering aan de afspraken die zijn gemaakt in het Deltaprogramma Zoetwater en het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer. Het gaat in het bijzonder om het slim vasthouden, bergen en efficiënt (her)gebruiken van water.

Reactie Unie:

De Unie is blij dat het ministerie van LNV nu ook het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer omarmt op water-kwantiteitsgebied (vasthouden, bergen en efficiënt (her)gebruiken van water). Onduidelijk is of LNV dat ook doet op het waterkwaliteitsgebied (gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen).

MESTBELEID

Pagina 9 + 40:

In het najaar van 2019 presenteert LNV de contouren van het nieuwe mestbeleid, waarvan de uitvoering in 2020 start. Het doel is de nutriënten uit mest beter te benutten en het gebruik van kunstmest te verminderen. Dit draagt bij aan verbetering van de bodem- en waterkwaliteit. Kringlooplandbouw is hier ondersteunend aan; het doel is de voer-mestkringloop in 2030 zoveel mogelijk te sluiten door hergebruik en efficiënter om te gaan met voedsel en meststoffen. Met het sluiten van kringlopen wordt de mestregelgeving voor boeren ook minder beknellend.

Ten behoeve van het nationale mestbeleid is in 2020 € 23,1 mln. gereserveerd. Met het nationale mestbeleid wordt invulling gegeven aan de verplichtingen die volgen uit de Nitraatrichtlijn (91/676/EEG) en een bijdrage geleverd aan de realisatie van de doelen van de Kaderrichtlijn Water (2000/60/EG). Het

doel van het mestbeleid is een verbetering van de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater door het bevorderen van een effectief en efficiënt gebruik van meststoffen in de landbouw.

Reactie Unie:

De Unie heeft inbreng geleverd bij LNV in het kader van de herbezinning op het mestbeleid. De Unie heeft aangegeven dat de doelstellingen van de KRW in het mestbeleid moeten worden meegenomen. Het ministerie heeft voor het mestbeleid in 2020 23,1 miljoen euro gereserveerd. De Unie levert inbreng bij de besteding van deze gelden.

GEWASBESCHERMINGSBELEID

Pagina 9:

Het uitvoeringsprogramma dat volgt op de Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 (Kamerstuk 27 858, nr. 449) moet resulteren in een substantiële verlaging van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. LNV zet in op een trendbreuk naar meer weerbare planten en teeltsystemen, zoals combinaties van teelten, bos-landbouw en strokenteelt. Mens, milieu en natuur worden hierdoor minder belast met schadelijke stoffen. Daar waar gewasbeschermingsmiddelen worden gebruikt, is dit in lijn met de principes van geïntegreerde gewasbescherming, nagenoeg zonder emissies naar het milieu en residuen op producten.

Reactie Unie:

De Unie van Waterschappen heeft meegeschreven aan het Pakket van maatregelen emissiereductie gewasbescherming dat het uitvoeringsprogramma is voor de doelstelling "nagenoeg zonder emissies naar het milieu" en dat instemming heeft van de Tweede Kamer. De CWE heeft eind 2018 ingestemd met het pakket van maatregelen.

BODEM

Pagina 9:

Duurzaam bodembeheer leidt tot een betere bodemvruchtbaarheid en duurzamer geteelde gewassen. Het is de basis voor een goede waterkwaliteit, biodiversiteit en het draagt met de vastlegging van koolstof bij aan de klimaatopgave. In het Nationaal Programma Landbouwbodems werkt LNV, samen met publieke en private partijen, aan een duurzaam beheer van alle landbouwbodems in Nederland in 2030 (Kamerstuk 30 015, nr. 58). In 2020 worden meetmethoden voor bodemkwaliteit vastgesteld. Dit geeft inzicht in de ontwikkeling van de bodemkwaliteit zodat instrumentarium gericht ingezet kan worden.

Reactie Unie:

Een goede bodemkwaliteit is voor waterschappen van groot belang. Goede sponswerking van de bodem vermindert uit- en afspoeling van nutriënten en bestrijdingsmiddelen en vergroot de klimaatbestendigheid van het landelijk gebied. De Unie is dan ook blij met het initiatief van de minister van LNV om een Nationaal Programma Landbouwbodems te starten, en is hier nauw bij betrokken. Naast het uniformeren van meetmethoden, pleit de Unie ook voor een landelijk monitoringsprogramma, zodat de kennis die in pilotprojecten (zoals DAW-projecten) wordt opgedaan zich verspreidt en kansrijke maatregelen om de bodemkwaliteit te verbeteren gericht kunnen worden gestimuleerd.

BODEMDALING

Met de extra middelen die beschikbaar komen voor onder meer de verduurzaming van de veehouderij en de aanpak van de veenweidegebieden kan LNV werk met werk maken. Bijvoorbeeld door het stimuleren van boeren in de veenweidegebieden om nieuwe en minder intensieve vormen van landgebruik en veehouderij toe te passen om bodemdaling tegen te gaan en de natuur te versterken. In 2020 is hiervoor 79 miljoen euro gereserveerd.

Reactie Unie:

Het thema bodemdaling is 'geadopteerd' door het ministerie van LNV, waardoor er kansen ontstaan aan te sluiten bij het bredere programma landbouwbodems. De tegenstellingen tussen de belangen van landbouw, natuur en andere functies zijn inderdaad een van de oorzaken van de problematiek in veenweidegebieden.

De bodemdalingsproblematiek is echter veel breder. Het is niet alleen een landbouwvraagstuk maar ook een (grond)water- klimaat- volkshuisvestings- en ruimtelijke ordeningsvraagstuk. Het is van belang dat ook de ministeries van IenW en BZK dus intensief betrokken worden bij de aanpak van bodemdaling en dat de problematiek met de regie door LNV niet wordt gereduceerd tot een landbouwvraagstuk in veenweidegebieden.

CO2-REDUCTIE VEENWEIDE

Pagina 51:

In het Klimaatakkoord voor Landbouw en Landgebruik is een CO2-reductie van 6,0 Megaton per jaar beoogd. Een belangrijke bijdrage aan deze reductie (1 Mton CO2-eq per jaar in 2030) zal worden gerealiseerd door het aanpakken van de problematiek in veenweidegebieden. De doelstellingen in het veenweidegebied worden gerealiseerd op basis van integrale planvorming en bijbehorend gebiedsproces dat gericht is op de opstelling van een door alle partijen gedragen programma per veenweidegebied (regionale veenweidestrategie). De middelen hiervoor zullen, na goedkeuring van de bestedingsplannen, aan de LNV-begroting worden toegevoegd.

Reactie Unie:

De reductie van broeikasgasuitstoot uit veenweidegebieden gaat hand in hand met versterken van de bodemdaling. Waterschappen kunnen met waterbeheersmaatregelen bijdragen aan deze reductie, en andersom kan de reductiedoelstelling de aanpak van bodemdaling versnellen. Onderdeel van de middelen die beschikbaar komen voor het terugdringen van CO2-uitstoot uit de veenweiden is een 'stop-persregeling' om de landbouw te kunnen extensiveren. Het is nog onduidelijk hoe deze middelen zullen worden besteed, maar de Unie zal ervoor pleiten om de extensivering te koppelen aan gebieden waar waterhuishoudkundige problemen optreden als gevolg van bodemdaling. Het gaat hier om een relatief vrij klein bedrag (100 miljoen), dus daarom is het van extra groot belang dit bedrag te besteden in gebieden waar de meeste knelpunten ontstaan en de meeste CO2-winst is te behalen. De bodemdalingsproblematiek is echter veel breder. Het is niet alleen een landbouwvraagstuk maar ook een (grond)water- klimaat- volkshuisvestings- en ruimtelijke ordeningsvraagstuk. Het is van belang dat ook de ministeries van IenW en BZK dus intensief betrokken worden bij de aanpak van bodemdaling.

NATUUR

Pagina 56:

Natuur en biodiversiteit staan onder druk. Daarom is een intensivering van de inzet op het versterken van natuur en biodiversiteit noodzakelijk. In totaal is voor opdrachten op het gebied van natuur en biodiversiteit op land in 2020 € 11,3 mln. beschikbaar.

Reactie Unie:

De Unie zal in samenwerking met de waterschappen verkennen of en op welke wijze een bijdrage aan biodiversiteitsherstel kan worden meegenomen in het waterschapswerk en wat voor middelen daar vanuit het Rijk (of Europa) voor beschikbaar zijn.

PROGRAMMATISCHE AANPAK STIKSTOF

Pagina 10 en 55:

De uitspraak van de Raad van State over het Programma Aanpak Stikstof heeft grote gevolgen voor tal van ruimtelijk-economische ontwikkelingen in Nederland, waaronder de landbouw, verduurzaming en natuur. Dit is aanleiding om, mede aan de hand van de adviezen van het Adviescollege Stikstofproblematiek (Kamerstuk 32 670, nr. 164), tot een nieuwe aanpak te komen die recht doet aan (bescherming van) de natuurkwaliteit in stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden in combinatie met perspectief voor economische ontwikkeling en proportionele administratieve lasten.

Stikstofaanpak (€ 1,2 mln.): er wordt samen met medeoverheden en maatschappelijke partners een aanpak ontwikkeld met als doel om stikstofdepositie terug te dringen, ter vervanging van het Programma Aanpak Stikstof (PAS). Naast de ontwikkeling van de aanpak worden de middelen ingezet voor

het meten van de stikstofdepositie en ammoniakconcentraties en het beheer van het rekeninstrument AERIUS.

Reactie Unie:

Het is nog niet duidelijk hoe deze aanpak er uit zal gaan zien en waar de 1,2 mln. voor kan worden aangewend (anders dan de doorontwikkeling van de calculator). De Unie is op alle niveaus betrokken bij deze problematiek. Er wordt door de minister in elk geval ingezet op bronmaatregelen. Projecten die weliswaar alleen in aanleg stikstofdepositie veroorzaken, zullen intern of extern moeten salderen of gebruik moeten maken van de ADC toets. Het is hoe dan ook zo dat hoe minder stikstofuitstoot in de uitvoering, hoe groter de kans op vergunning. Begin oktober is hopelijk meer duidelijkheid over het advies en wat het kabinet daarvan overneemt

V ECONOMISCHE ZAKEN EN KLIMAAT

KLIMAATAKKOORD

Pagina 10:

Aan de elektriciteitstafel zijn afspraken geformuleerd die ertoe moeten leiden dat in 2030 meer dan 70% van de elektriciteitsproductie (84 TWh) uit hernieuwbare bronnen komt. Voor Wind op Zee (WOZ) zal de staande routekaart WOZ 2030 worden gerealiseerd en wordt in 2020 verder uitgewerkt via de Noordzeestrategie 2030. Ook op land wordt gekeken naar meer productie door Wind op Land (WOL) en Zon-PV. Vanaf 2020 dient de Nationale Omgevingsvisie daarbij als afwegingskader voor keuzes in de ruimtelijke uitwerking van de energietransitie. Met het nationaal programma Regionale Energiestrategieën (RES) zullen gemeenten en provincies beslissen over de manier waarop de doelstellingen voor hernieuwbare elektriciteitsopwekking voor 2030 (tenminste 35 TWh) op land zullen worden gerealiseerd.

Reactie Unie:

Niet alleen wind op land en zonnepanelen leveren een bijdrage aan hernieuwbare elektriciteit, ook elektriciteit opgewekt met warmte krachtkoppelingen en waterkracht leveren een bijdrage en zullen gemonitord worden in het kader van de Regionale Energie Strategieën (RES). Provincies en gemeenten leggen ruimtelijke keuzes vast in de provinciale omgevingsvisies en gemeentelijke omgevingsvisies, die binnen de RES gedragen worden genomen. De waterschappen zullen een bijdrage leveren aan de RES. Medio 2021 zullen het merendeel van de RES verwerkt dienen te zijn in het omgevingsbeleid.

URGENDA

Pagina 10 en 11:

Naast het Klimaatakkoord heeft het kabinet een pakket maatregelen gepresenteerd waarmee uitvoering wordt gegeven aan het Urgenda-vonnis. Dit vonnis verplicht Nederland om in 2020 een broeikasgasreductie van 25% ten opzichte van 1990 te realiseren. In alle sectoren worden extra maatregelen genomen. Dit pakket bevat kostenefficiënte maatregelen die op de korte termijn de ambities uit het Klimaatakkoord verder versterken zonder het draagvlak voor de transitie op lange termijn te ondermijnen. Deze maatregelen moeten in 2020 worden uitgevoerd en tot CO₂-reductie leiden.

Reactie Unie:

Om te voldoen aan het Urgenda-vonnis zijn diverse nieuwe subsidies geïntroduceerd. Deze zijn al onder de aandacht gebracht van de waterschappen. Hierbij is aangeraden om ideeën die al op de plank liggen versneld tot uitvoer (in 2020) te laten komen.

SDE+

Pagina 94:

In het Regeerakkoord heeft het kabinet aangekondigd de inzet van de middelen voor de SDE+ te verbreden van hernieuwbare energieproductie naar CO₂-reductie. Op deze manier worden de beschikbare middelen ingezet om een zo groot mogelijke CO₂-reductie te realiseren en daarmee bij te dragen aan de ambities voor 2030. Voor maatregelen die kosteneffectief bijdragen aan CO₂-reductie, maar die op dit moment niet onder de SDE+ vallen, wordt uitgewerkt hoe deze het beste ondersteund kunnen worden.

Reactie Unie:

De SDE+ zal verbreed worden naar SDE++, waarbij naast energieopwekking ook CO₂ reductie in aanmerking komt voor subsidie. Middels nieuwsberichten zullen de waterschappen op de hoogte gehouden worden van de ontwikkelingen.

INNOVATIE

Pagina 14:

In 2020 en verder wordt toegewerkt naar het realiseren van vijftwintig missies verdeeld over vier thema's (Energie-transitie en Duurzaamheid; Landbouw, Water en Voedsel; Gezondheid en Zorg; en Veiligheid) en versterkt ingezet op sleuteltechnologieën. Per maatschappelijk thema is een Kennis- en Innovatieagenda (KIA) opgesteld, met innovatieprogramma's die bijdragen aan het realiseren van de missies en een strategie voor valorisatie en marktcreatie.

Reactie Unie:

De waterschappen hebben meegeschreven aan de Missie Landbouw Water en Voedsel. Belangrijke innovatieopgaven staan in de missie, zoals hergebruik nutriënten uit de zuivering, bevorderen van agrarisch bodembeheer gericht op het vasthouden van water voor periodes van droogte.

TECHNIEKPACT

Pagina 17:

Met het Techniepact wordt verder gebouwd op de reeds ingezette koers naar een bredere inzet op menselijk kapitaal, onder andere door een explicietere verbreding naar technologie en meer verwevenheid met maatschappelijke uitdagingen als digitalisering en de klimaat- en energietransitie. Hierbij zijn ook de behoeften op het gebied van human capital die voortkomen uit het Missiegedreven Topsectoren- en Innovatie-beleid van belang. (...) Begin 2020 wordt het Techniepact geëvalueerd door een onafhankelijke partij, waarbij met name gekeken wordt naar lessen voor de toekomst.

Reactie Unie:

De waterschappen werken mee aan de Human Capital Agenda Water. We kijken met belangstelling uit naar de evaluatie van het Techniepact.

VI FINANCIËN

SCHATKISTBANKIEREN

Pagina 119:

In 2018 heeft een beleidsdoorlichting van het schatkistbankieren plaatsgevonden. Het rapport, inclusief de kabinetsreactie, is medio 2019 aan de Tweede Kamer aangeboden. De beleidsevaluatie heeft geen aanleiding gegeven voor beleidswijzigingen.

Reactie Unie:

In de genoemde beleidsdoorlichting is ook een evaluatie van de wijziging van de Wet Financiering decentrale overheden (Wet Fido) opgenomen waarmee het verplicht schatkistbankieren ook voor de waterschappen werd geïntroduceerd. In reactie op deze evaluatie aan het kabinet hebben VNG, IPO en Unie gepleit voor een systeem waarin het schatkistbankieren in tijden waarin de EMU-schuld niet knelt uit te zetten en in tijden waarin het weer gaat knellen weer aan. Daarnaast hebben zij gepleit voor wijzigingen in de systematiek waardoor alle overheden die geen structurele bijdrage aan het hoofddoel, verlaging van de EMU-schuld, leveren, worden ontslagen van de verplichting die hen met onnodige administratieve lasten confronteert.

Het kabinet heeft dit voorstel afgewezen. Het kabinet geeft aan wel onderzoek te zullen doen naar het verlichten van de administratieve lasten.

In het Bestuurlijk Overleg Financiële Verhoudingen van 10 september 2019 is afgesproken dat de koepele van de decentrale overheden door het Rijk het onderzoek betrokken zullen worden.

VII BUITENLANDSE ZAKEN/BUITENLANDSE HANDEL EN OS

BLUE DEAL

Pagina: 49

Instrumenten voor verbetering waterbeheer zijn bilaterale programma's van de ambassades in de partnerlanden en centraal gefinancierde programma's via multilaterale instellingen, via de RVO (onder andere private sector instrumentarium) en via maatschappelijke organisaties, waterbedrijven en kennisinstellingen.

Reactie Unie:

De waterschappen dragen via de Blue Deal bij aan de doelstelling van het ministerie van Buitenlandse Zaken om waterbeheer en sanitaire voorzieningen te verbeteren.

VIII SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID

BESLAGVRIJE VOET

Pagina 22:

Het kabinet wil voorkomen dat een schuldsituatie onnodig oploopt. Dat vraagt dat een schuldenaar de zekerheid heeft van voldoende inkomen om van te leven. Een correct toegepaste beslagvrije voet door alle beslagleggers draagt daaraan bij. Daarom werkt het kabinet hard aan implementatie van de Wet vereenvoudiging beslagvrije voet.

De Unie is nauw bij de implementatie van de wet betrokken. Ook waterschappen kunnen beslag leggen op het inkomen van een burger (bijvoorbeeld als een belastingsschuld niet is voldaan). Als niet bekend is dat anderen ook al beslag hebben gelegd en/of als niet precies bekend is wat het minimumbedrag is waarvan betrokkene geacht wordt te kunnen leven, kan het gebeuren dat een burger als gevolg van een stapeling van beslagen te weinig overhoudt om in zijn basale levensbehoefte te kunnen voorzien. De waterschappen willen dus ook dat het proces en de informatie-uitwisseling wordt verbeterd. Zij kunnen dan ook de afweging maken of het überhaupt zin heeft om in een specifiek geval beslag te leggen. De Unie en de VNG voeren op dit moment een gezamenlijke impactanalyse bij een aantal gemeenschappelijke belastingkantoren uit om te bezien wat er in de praktijk (denk aan ICT-systemen) moet gebeuren zodat ook daadwerkelijk op de nieuwe manier gewerkt kan worden. De beoogde datum van inwerking-treding is 1-1-2021.

IX JUSTITIE EN VEILIGHEID

CYBER SECURITY

Pagina: 17

Het Cybersecuritybeeld Nederland (CSBN) is zorgwekkend. De digitale dreiging neemt toe, onder meer door digitale spionage, verstoring en sabotage door statelijke actoren. Ook de blijvende dreiging die uitgaat van criminele actoren vergt onverminderde aandacht. Daarnaast zijn vrijwel alle vitale processen en diensten in onze samenleving afhankelijk van ICT en zijn analoge alternatieven nagenoeg verdwenen. In 2020 vergroten we de digitale weerbaarheid door het bewustzijn van de risico's te verbeteren, versterking van het toezicht, weerbaarheidsverhogende samenwerking met het bedrijfsleven, meer regie op digitale weerbaarheidsmaatregelen door vitale aanbieders, en een Landelijk Dekkend Stelsel van cybersecurity samenwerkingsverbanden (LDS).

Reactie Unie:

De waterschappen werken hard om hun informatieveiligheid voor de kantoor- en procesautomatisering naar een hoger niveau te tillen. Alle waterschappen zijn aangesloten op het CERT Watermanagement en iedereen is druk bezig met het implementeren van de baseline informatieveiligheid en het maken van risicoanalyses waar de grootste gevaren zitten. We zijn verheugd dat veiligheid in het digitale domein een topprioriteit voor het huidige kabinet is. In het regeerakkoord is een structurele investering van 95 miljoen euro voor cybersecurity vastgelegd.

ONDERMIJNING

Pagina 9:

Drugslabs in woonwijken, drugsdumpingen in de natuur, exorbitante criminele winsten die worden witgewassen, excessief geweld in de openbare ruimte, bedreigde burgemeesters, intimidatie en corruptie: ondermijning is georganiseerde criminaliteit die zich diep in de samenleving wortelt en een bedreiging vormt voor onze rechtsstaat. Een krachtige bestrijding van deze zware, ondermijnende criminaliteit vereist niet alleen de inzet van justitie, maar ook een continue, goedlopende samenwerking tussen politie, openbaar ministerie, FIOD, douane, financiële- en andere toezichthouders bij de Rijksoverheid, maar ook tussen Rijksoverheden, lokale overheden, lokale instanties en tussen overheid en bedrijfsleven.

Reactie Unie:

De Unie is verheugd om te lezen dat J&V erkent dat het belangrijk is om gezamenlijk met de lokale overheden op te treden tegen ondermijnende criminaliteit, waaronder tegen drugsdumpingen in de natuur. Het is positief dat een goede en continue samenwerking met andere partijen, waaronder de lokale overheden, expliciet als speerpunt voor het komende jaar wordt erkend.

STICHTING ADVISERING BESTUURSRECHTSPRAAK

Pagina 57:

De Stichting Advisering Bestuursrechtspraak (StAB) adviseert, door middel van deskundigenberichten, op verzoek van de Raad van State en de rechtbanken over geschillen op het terrein van de fysieke leefomgeving zoals milieu, ruimtelijke ordening, water, bouw en schade. Met ingang van 2020 gaat de subsidiëring en ministeriële verantwoordelijkheid StAB over van het Ministerie van IenW naar het Ministerie van J&V. De hiervoor beschikbare middelen worden overgeheveld van de begroting IenW naar de JenV-begroting.

Reactie Unie:

De Unie heeft met veel belangstelling kennis genomen van het feit dat de subsidiëring en ministeriële verantwoordelijkheid van de Stichting Advisering Bestuursrechtspraak overgaat van het Ministerie van I&W naar J&V en zal zich nog beraden op de precieze consequenties hiervan.

X ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP

EDUCATIE

Pagina 14

Wij werken ook het komende jaar nog aan de herziening van het curriculum voor het po en vo, zodat deze blijft aansluiten op de samenleving, arbeidsmarkt en het vervolgonderwijs. Op dit moment is het curriculum overladen. Hierdoor is er niet altijd voldoende tijd om alle onderwerpen voldoende aandacht te geven, en scholen ervaren te weinig ruimte om eigen keuzes te maken. Daarom kiezen we voor een scherper afgebakende kern. Daarnaast versterken we een doorlopende leerlijn van po naar vo. In het najaar van 2019 nemen we een beslissing over de voorstellen van de ontwikkelteams van leraren en schoolleiders en zullen deze vertalen naar onderwijsdoelen.

Reactie Unie:

De Waterschappen werken samen met het onderwijsveld, zoals Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap en Nederlands Instituut voor Biologie aan het versterken van waterbewustzijn van jongeren. We nemen met belangstelling kennis van curriculumvoorstel po en vo en zullen onze educatie activiteiten hierop aansluiten.

XI MILJOENENNOTA

EMU-SALDO I

Pagina 25:

Nederland beschikt over goede indicatoren voor de staat van de overheidsfinanciën. Om de staat van de overheidsfinanciën inzichtelijk te maken, is het erg belangrijk dat deze goed gepresenteerd worden. In Nederland wordt veel belang gehecht aan het EMU-saldo, de EMU-schuld en het houdbaarheids-saldo. Ook wordt in deze Miljoenennota als pilot, naast de jaarlijkse overheidsbalans, een staatsbalans opgesteld.

Het kabinet werkt daarnaast komend jaar verder aan het verbeteren van het verslaggevingsstelsel, via onder andere pilots waarbij de Tweede Kamer wordt geïnformeerd over aanvullende baten-lasteninformatie.

Reactie Unie:

Ook de waterschappen werken met financiële indicatoren om hun financiële positie inzichtelijk te maken en op basis van dit inzicht gefundeerde beslissingen te nemen. Collectief verstrekken de waterschappen dit inzicht via de brancherapportage Waterschapspeil en de waterschapsrapportage Waterschapsspiegel.

EMU-SALDO II

Pagina 27/28:

In het Stabiliteits- en Groeipact (SGP) hebben lidstaten van de Europese Unie vastgelegd aan welke eisen hun overheidsfinanciën moeten voldoen. Deze afspraken moeten zorgen voor gezonde overheidsfinanciën van de lidstaten, op zowel korte als lange termijn.

Reactie Unie:

De Rijksbegroting voor 2020 voorziet een structureel EMU-tekort van 0,4%. Dit jaar wordt op de begroting nog een overschot voorzien. Het voorziene tekort in 2020 blijft op zich wel net binnen de Europese norm, maar de kans bestaat dat er uiteindelijk een overschrijding van de norm plaatsvindt. Omdat de taken van de waterschappen belangrijk zijn voor de veiligheid, woonbaarheid, volksgezondheid en bedrijvigheid in ons land, moeten de waterschappen voldoende mogelijkheden hebben om te kunnen investeren. Daarom hebben de waterschappen, samen met de provincies en de gemeenten, in het kader van de Wet houdbare overheidsfinanciën, voldoende ruimte in het Nederlandse EMU-saldo nodig. Gegeven de grote maatschappelijke opgaven waarvoor ons land staat, waaronder het inspelen op de klimaatverandering en de transitie naar een duurzame en circulaire economie, hebben rijk, provincies, gemeenten en waterschappen in het Interbestuurlijk Programma (IBP) hun krachten gebundeld. Samen gaan de overheden aan de slag om deze opgaven adequaat op te pakken. Dit betekent dat er versneld en meer wordt geïnvesteerd, ook door de waterschappen. Om hiervoor voldoende ruimte te hebben, is de ruimte in het EMU-saldo voor de decentrale overheden voor de periode 2019-2022 in het voorjaar van 2018 vastgesteld op 0,4% van het Bruto Binnenlands product. In 2017 en 2018 was deze ruimte nog 0,3%. Naar verwachting biedt de 0,4% voldoende ruimte voor alle noodzakelijke investeringen van de waterschappen, ook om de gezamenlijke ambities uit het IBP te realiseren. Nu de Rijksbegroting aangeeft dat de overheidsfinanciën zich in 2020 rond de Europese norm zullen bewegen, is het des te belangrijker dat de waterschappen, gemeenten en provincies voor de gehele kabinetsperiode zekerheid hebben over de ruimte die zij binnen het EMU-saldo hebben.

Omdat de overheidsfinanciën zich rond de Europese norm zullen bewegen zal de aandacht van het kabinet voor de financiën van de gemeenten, provincies en waterschappen naar verwachting meer dan gemiddeld zijn, te meer ook daar andere informatie in de Miljoenennota aangeeft dat voor de decentrale overheden een groter EMU-tekort wordt verwacht dan voor het Rijk. De Unie zal de belangen van de waterschappen in het overleg dat daarover met het Rijk zal worden gevoerd goed naar voren brengen.

GROEIAGENDA EN INVESTERINGSFONDS

Pagina 18:

Het kabinet onderzoekt de mogelijkheden om het verdienvermogen van Nederland op de lange termijn te versterken en hoe een investeringsfonds kan worden opgericht. De minister van Economische Zaken en Klimaat komt dit jaar met een brede agenda om het duurzame verdienvermogen op de lange termijn te versterken. Daarvoor zullen zowel financiële als niet-financiële maatregelen worden overwogen, en zullen zowel publieke investeringen als het bevorderen van private investeringen worden gezien.

Reactie Unie:

Uit de (meer) uitgebreide passage uit de Miljoenennota blijkt dat de gedachten rond het Investeringsfonds ook betrekking hebben op publieke investeringen en raken deze dus ook aan de investeringen van de waterschappen. De Unie zal dit initiatief dan ook goed volgen en daarbij de belangen van de waterschappen naar voren brengen.

AKKOORDEN

Pagina 32 en 37:

Er komt extra geld beschikbaar om maatregelen uit het Klimaatakkoord uit te voeren. Dit geld wordt besteed aan het warmtefonds, het noodfonds, de landbouw, de aanpak van stikstof, fiets parkeren, elektrisch vervoer en gemeenten. Deze middelen komen boven op de Klimaatvelop die bij Regeerakkoord beschikbaar is gesteld.

Om extra woningen te realiseren, wordt in de komende jaren cumulatief 1 miljard euro beschikbaar gesteld. De rijksbijdrage wordt als specifieke uitkering verstrekt aan gemeenten.

De uitgaven lopen tot en met 2030 en vervallen daarna.

Reactie Unie:

Het is goed dat het kabinet extra geld beschikbaar stelt om de opgaven die in het IBP zijn geschetst en later in diverse akkoorden zijn uitgewerkt in te vullen. Bij de uitwerking van de besteding van deze extra middelen zal de Unie de specifieke belangen van de waterschappen naar voren brengen.

INTERBESTUURLIJKE SAMENWERKING

Pagina 41:

Alle overheidslagen zijn betrokken bij de transitie naar duurzame energie en ontwikkelingen in het sociaal domein. Oplossingen voor deze maatschappelijke opgaven komen immers pas binnen bereik wanneer gemeenten, provincies, waterschappen en Rijk samenwerken. Passende financiële verhoudingen zijn hierbij belangrijk. Bij het Regeerakkoord heeft het kabinet extra middelen vrijgemaakt voor gemeenten en provincies. Decentrale overheden zijn in deze kabinetsperiode gezamenlijk aan de slag gegaan met verschillende programma's, regio- en woondeals.

Reactie Unie:

Het Rijk en de drie koepels van de decentrale overheden hebben afgesproken om in aanloop naar het volgend kabinet een gezamenlijke verkenning uit te voeren naar de ervaren knelpunten in de interbestuurlijke samenwerking. Er wordt momenteel een studiegroep ingesteld die deze verkenning gaat uitvoeren. Hierin zal ook een vertegenwoordigers van de waterschappen plaatsnemen.

XII DELTAFONDS

KENNIS

Het afgelopen jaar zijn er belangrijke stappen gezet in de ontwikkeling van een Kennisprogramma Zeespiegelstijging. De doelen van het kennisprogramma zijn onder meer om de onzekerheden over de ontwikkelingen op Antarctica en de daarmee samenhangende zeespiegelstijging te verkleinen. Maar ook om in beeld te brengen in hoeverre de huidige deltabeslissingen en voorkeursstrategieën houdbaar en oprekbaar zijn en te verkennen wat de verschillende handelingsperspectieven voor de verre toekomst kunnen zijn. Het kennisprogramma loopt tot 2026.

Reactie Unie:

De minister heeft voor de zomer het Kennisprogramma Zeespiegelstijging aangekondigd aan de Tweede Kamer.

De waterschappen wachten de uitkomsten en de mogelijke gevolgen voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma af.

DROOGTE

Pagina 35:

De minister van Infrastructuur en Waterstaat heeft eind 2018 een tijdelijke Beleidstafel Droogte ingericht. De eerste aanbevelingen hiervan zijn inmiddels binnen het Deltaprogramma opgepakt. Ook is er 7 miljoen beschikbaar gesteld uit het Deltafonds voor het nemen van maatregelen in de meest getroffen gebieden en voor het uitvoeren van extra monitoring en onderzoek ten behoeve van de aanpak van zoutproblematiek en grondwaterbeheer.

Reactie Unie:

Dat bedrag is de uitkomst van het overleg aan de Beleidstafel Droogte. De tafel heeft in een tussentijdse rapportage een aantal aanbevelingen gedaan. In reactie daarop stelt de minister 7 miljoen euro beschikbaar om snel enkele problemen aan te pakken. Van de 7 miljoen gaat 4 miljoen euro naar maatregelen voor het vasthouden van water op de hoge zandgronden in het oosten en zuiden van Nederland. 2 miljoen euro wordt gestoken in oplossingen tegen verzilting en het monitoren van de verdamping, 1 miljoen euro gaat naar onderzoek en kennisontwikkeling.

De Unie is betrokken bij de Beleidstafel Droogte.

HOOGWATERBESCHERMINGSPROGRAMMA

Pagina 109 + 113:

	2020	2021	2022	2023	2024	Totaal 2020-2024
totale bijdrage waterschappen:	195	195	195	195	195	975
omvang projectgebonden aandeel	29	44	35	45	50	203
	-----					-/-
totaal solidariteitsbijdragen waterschappen:	166	151	160	150	145	772

Reactie Unie:

De begroting laat een tegenvaller voor de waterschappen zien. Met cijfers wordt zichtbaar dat de solidariteitsbijdragen voor de waterschappen niet stabiel zijn. Dit komt doordat het projectgebonden aandeel direct is afgeleid van de actuele programmering van het HWBP. In de op Prinsjesdag 2018 aangeboden Deltafonds-begroting 2019 was dit nog niet het geval. De Unie kijkt samen met I&W en de Programmadi-rectie naar het vergroten van de voorspelbaarheid van de bijdragen.

Deze week worden de waterschappen hierover separaat geïnformeerd.

XIII GEMEENTEFONDS

Pagina 69:

De motie van de leden van der Molen en van der Graaf; verzoeken de regering, in overleg te treden met gemeenten en waterschappen om gezamenlijk te bezien hoe vermogensnormen voor kwijtschelding beter op elkaar kunnen worden afgestemd, daarbij het wettelijk kader van de Invorderingswet en Participatiewet te betrekken, en de Tweede Kamer voor de zomer van 2019 over de uitkomst hiervan te informeren. De Tweede Kamer wordt in september 2019 geïnformeerd.

Reactie Unie:

Het ministerie van BZK heeft de decentrale overheden enkele maanden geleden uitgenodigd voor overleg over dit onderwerp. Het gaat om de wens om te onderzoeken of de vermogensnormen van de kwijtschelding in overeenstemming kunnen worden gebracht met de vermogensnormen van de bijstand (Participatiewet). Dan zullen namelijk meer mensen voor kwijtschelding in aanmerking komen. De waterschappen hebben tot nu toe steeds te kennen gegeven geen voorstander van een dergelijke harmonisatie te zijn in verband met het feit dat een toename van de kwijtschelding een nadelig effect heeft op de tarieven van de waterschapsbelastingen. De Unie heeft dit standpunt ingebracht. Een vervolgbespreking tussen het Rijk en de decentrale overheden heeft per heden nog niet plaatsgevonden.